

Gołub, Stanisław

Trzeci sezon badań przy wieży kamiennej w Stołpiu, woj. chełmskie

---

Archeologia Polski Środkowowschodniej 2, 153-156

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAW GOŁUB

TRZECI SEZON BADAŃ PRZY WIEŻY KAMIENNEJ W STOLPIU, WOJ. CHELMSKIE

W związku z planowanymi przez Telekomunikację Polską S.A. w Lublinie, pracami pod instalację światłowodową w pobliżu zabytkowej wieży w Stolpiu, gmina Chełm, stan. 1, przeprowadzono tu przedinwestycyjne badania wykopaliskowe i nadzory konserwatorsko-archeologiczne w okresie 1 VII - 12 IX 1996 r. (ryc. 1A).

Założono wykop o wymiarach 19,75 x 1 m, który otrzymał kolejny numer 12 w ramach wszystkich dotychczas przeprowadzonych prac wykopaliskowych. Ze względu na znaczną długość i funkcjonalny podział warstw, obiektów i materiałów zabytkowych, podzielono go na dwie części. Od zachodu objął północne zbocze gródka i otrzymał numer 12B. Natomiast od wschodu objął miejsce spodziewanego wystąpienia fosy i otrzymał numer 12A.

Uchwycony w wykopie 12B układ warstw widoczny w profilu S, przedstawiał pierwotne nawarstwienie gródka i potwierdził wcześniej publikowane wnioski I. Kutylowskiej co do jego budowy, zasięgu i rozmiarów (I. Kutylowska 1983). Północna część wyniesienia w wykopie 12B obejmowała warstwy jednoznacznie zidentyfikowane z okresem budowy i funkcjonowania zespołu warowno-kultowego w Stolpiu. Zostały one datowane na podstawie analogii wcześniej odkrytej tu ceramiki na X-XII w. (ryc. 2: c, d, g-h). W warstwach wyróżniono: calcową rędzinę, na stropie której widoczna była warstewka budowlana, związana z powstawaniem wieży oraz warstwę z pozostałościami konstrukcji drewnianych, stanowiącą podwalinę gródka. Stratygrafia warstw w tym wykopie obrazuje więc kolejne etapy wznoszenia wieży i sypania gródka.

Interesującym odkryciem były licznie występujące dołki posłupowe (obiekty 3,4,5,6,7), których funkcję można określić, jako pozostałości drewnianego ogrodzenia, otaczającego zespół od północy i północnego wschodu.

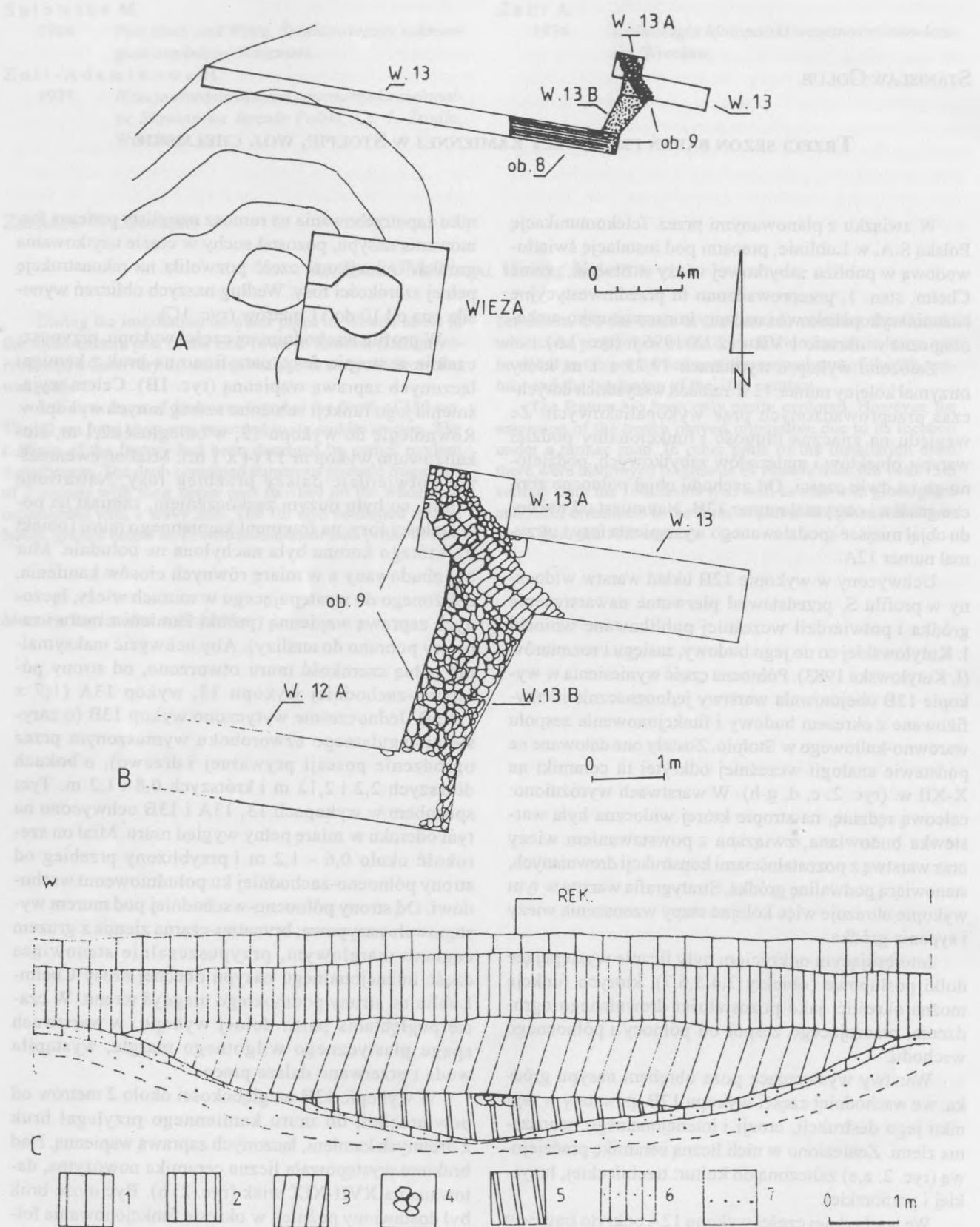
Warstwy występujące poza obrębem nasypu gródka, we wschodniej części wykopu 12B, powstały w wyniku jego destrukcji, erozji i intencjonalnego nanoszenia ziemi. Znalezione w nich liczną ceramikę pradziejową (ryc. 2: a,e) zaliczoną do kultur: trzcinieckiej, łuzyckiej i pomorskiej.

We wschodniej części wykopu 12A odkryto fragment wczesnośredniowiecznej fosy (obiekt 8), której wypełnisko stanowiła brunatna rędzina. Na podstawie wcześniejszych badań I. Kutylowskiej można stwierdzić, że nie była ona zapełniana wodą. Przekop wykonany w wy-

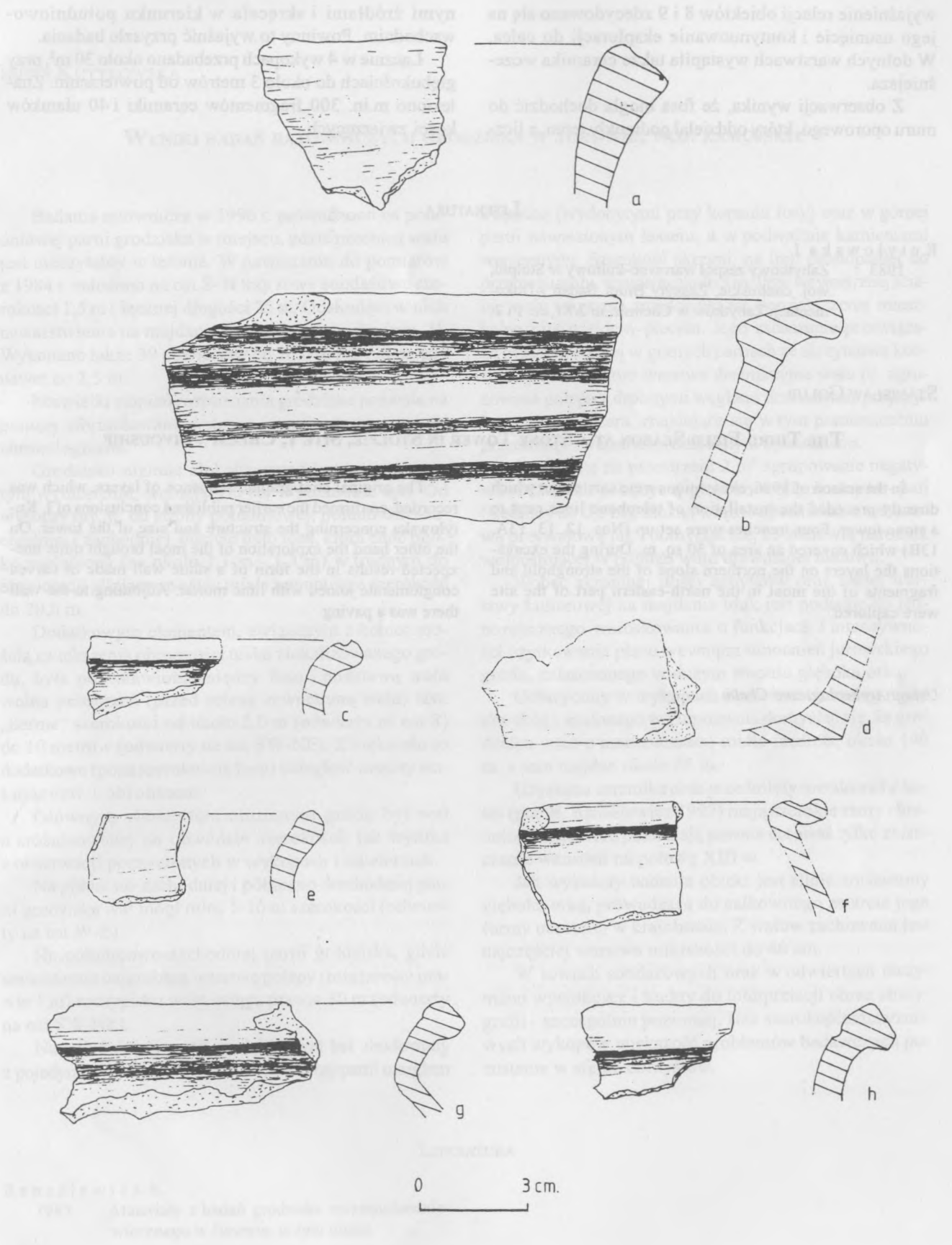
niku zapotrzebowania na rumosz marglisty podczas formowania nasypu, pozostał suchy w czasie użytkowania gródka. Uchwycona część pozwoliła na rekonstrukcję pełnej szerokości fosy. Według naszych obliczeń wynosiła ona od 10 do 11 metrów (ryc. 1C).

W profilu wschodnim tej części wykopu, przypuszczalnie w stropie fosy, natrafiono na bruk z kamieni łączonych zaprawą wapienną (ryc. 1B). Celem wyjaśnienia jego funkcji założono szereg innych wykopów. Równoległe do wykopu 12, w odległości 2,1 m, zlokalizowano wykop nr 13 (4 x 1 m). Miał on ewentualnie potwierdzić dalszy przebieg fosy. Natrafiono w nim, co było dużym zaskoczeniem, zamiast na pozostałości fosy, na fragment kamiennego muru (obiekt 9), którego korona była nachylona na południe. Mur był zbudowany z w miarę równych ciosów kamienia, zbliżonego do występującego w murach wieży, łączonych zaprawą wapienną (próbki kamieni z muru i zaprawy pobrano do analizy). Aby uchwycić maksymalnie pełną szerokość muru otworzono, od strony północno-zachodniej wykopu 13, wykop 13A (1,7 x 1,2 m). Jednocześnie wytyczono wykop 13B (o zarysie nieregularnego czworoboku wymuszonym przez ogrodzenie posesji prywatnej i drzewo), o bokach dłuższych 2,2 i 2,12 m i krótszych 0,8 i 1,2 m. Tym sposobem w wykopach 13, 13A i 13B uchwycono na tym odcinku w miarę pełny wygląd muru. Miał on szerokość około 0,6 - 1,2 m i przybliżony przebieg od strony północno-zachodniej ku południowemu wschodowi. Od strony północno-wschodniej pod murem występowała nasypowa, brunatno-czarna ziemia z gruzem ceglano-marglowym, przypuszczalnie stanowiąca część intencjonalnego nasypu obecnej szosy Chełm-Lublin od strony podmokłego niegdyś terenu. W czasie pogłębiania partii dolnej wykopu, w warstwach spągu plastycznego wilgotnego margla, wystąpiła woda i przerwano dalsze prace.

W wykopie 13B na głębokości około 2 metrów od powierzchni, do muru kamiennego przylegał bruk z drobnych kamieni, łączonych zaprawą wapienną. Nad brukiem występowała liczna ceramika nowożytna, datowana na XVII-XIX wiek (ryc. 2: b). Być może bruk był dostawiony później, w okresie funkcjonowania folwarku Henrysin, kiedy wnętrze wieży wykorzystywano jako pomieszczenie gospodarcze. Fragment tego bruku zaobserwowano w profilu wschodnim wykopu 12A, o czym wspomiano wcześniej. Ze względu na

Ryc. 1. Stółpie, gm. Chełm, stan.1. A - plan sytuacyjny wieży z wykopami z 1996 r.: obiekt 8 - fosa, obiekt 9 - mur kamienny z brukiem. B - obiekt 9. C - rekonstrukcja fosy: 1 - warstwa nasypowa, 2 - brunatna rędzina z marglem i gruzem wapiennym, 3 - zbita rędzina z drobnym marglem, 4 - fragment bruku kamiennego, 5 - brunatna rędzina z marglem i kamieniami, 6 - warstwa wymycia, 7 - cielec kredowy (rys. T. Dzieńkowski).

Ryc. 2. Stolpie, gm. Chełm, stan. I. Wybór ceramiki (rys. A. Mazur).

